

Podučavanje pismenosti po metodi Nancie Atwell

TEMA
BROJA

Gordana Šutej, knjižničarka

OŠ „Ivan Goran Kovačić“ Duga Resa

gordana.sutej@gmail.com

Nagrada od milijun dolara, Global Teacher Prize, dodijeljena je po prvi put 2015. godine. Prva dobitnica bila je učiteljica Nancie Atwell koju je za nagradu anonimno predložio netko od njenih bivših učenika. Mogli bismo reći da je nagrada za izniman doprinos učiteljskoj profesiji koju dodjeljuje Varkey Foundation ekvivalent Nobelovoj nagradi u svijetu obrazovanja. U obrazloženju nagrade, između ostalog, stoji: „Trinaestogodišnjaci u SAD-u čitaju u prosjeku desetak knjiga godišnje. Učenici Nancie Atwell pročitaju u godini prosječno 40 knjiga...” U svijetu u kojem je globalni trend pad zanimanja mladih za čitanje, ovaj podatak zvuči nevjerojatno. U jednom od mnogih intervjuja koji su uslijedili nakon primanja svjetskog priznanja, Nancie Atwell je objasnila koja je to „super-moć” koju može imati učitelj jezika. Ta „super-moć” je

priča! Nancie je to ilustrirala pričom o jednom svom učeniku. Pričom o dječaku koji do sedmog razreda nije pročitao niti jednu knjigu i tvrdio je da ne voli čitanje. Nakon dvije godine u školi koju je osnovala Atwell, u 8. razredu, pročitao je 36 knjiga jer je „želio znati što će biti dalje”!

Nancie Atwell je jedna od najcjenjenijih stručnjaka u području podučavanja pismenosti u SAD-u, ali i u svijetu. Napisala je devet knjiga o podučavanju čitanja i pisanja uključujući iznimno važnu i utjecajnu „In the Middle: a Lifetime of Learning About Writing, Reading, and Adolescents”, uredila je pet zbornika i održala preko 120 predavanja o svom radu s djecom. Dobitnica je i nagrada koje dodjeljuju Modern Language Association, International Reading Association, kao i National Council of Teachers of English.

Primila je počasni doktorat Sveučilišta New Hampshire 2011. godine.

Sve o čemu je pisala Nancie Atwell je crpila iz svoje prakse, iz neposrednog rada s učenicima kao izuzetno uspješna učiteljica jezika i književnosti. Učenici u školi Center for Teaching and Learning, Edgecomb, Maine, koju je osnovala 1990. godine slobodno biraju knjige koje će čitati i teme o kojima će pisati. Pišu i objavljuju tekstove različitih žanrova. Čitaju svaki dan 20 minuta u školi. Čitaju najmanje pola sata, ili 20 stranica svaki dan kod kuće. Na raspolaganju im je bogata razredna knjižnica koja se redovito dopunjuje novim naslovima. Svaki radni dan Nancie započinje čitanjem poezije i razgovara s učenicima o jednoj pjesmi. Učenici su u pravilu zainteresirani i uživaju u učenju. Kasnije se uspješno upisuju u srednje škole i na fakultete. Čak 97% učenika koji su završili CTL upiše se na fakultet. Što ne čudi ako znamo da je jedan od najznačajnijih prediktora djetetovog akademskog uspjeha vrijeme koje provodi čitajući knjige. 5% najboljih učenika u SAD-u čita čak 144 puta više od onih koji su u najslabijih 5%. Odlični uspjesi učenika CTL su još impresivniji ako znamo da tu školu pohađaju prosječna

djeca iz ruralnog područja savezne države Maine. Dakle, ne radi se o kakvoj elitnoj školi koju pohađaju izuzetno ambiciozna ili privilegirana djeca.

Nancie Atwell radila je kao učiteljica engleskog jezika četrdeset godina. Na njenom mjestu sada rad nastavlja njena kći, Anne Atwell Merkel. U početku je bila zaposlena u državnoj osnovnoj školi. Center for Teaching and Learning, neprofitnu demonstracijsku školu, osnovala je kako bi mogla u radu s učenicima primjenjivati saznanja do kojih je došla u svom radu, ali i podučavati druge nastavnike koji žele primijeniti njene metode. Školu je pokrenula uz pomoć prihoda od prodaje priručnika kojeg je napisala. I milijun dolara od spomenute nagrade donirala je školi. Učitelji u CTL-u održavaju seminare, pišu stručne članke i knjige i pozivaju kolege diljem SAD-a da provedu tjedan dana u školi kako bi neposredno doživjeli metode koje se koriste u razredu. Naime, „da bi zaista razumjeli ritam radionica pisanja i čitanja, da bi shvatili da je to predvidljiva i pouzdana struktura na koju se učenici oslanjaju da bi radili velike, hrabre, kreativne stvari, treba živjeti u toj situaciji barem tjedan dana“, kaže Atwell.

U svojoj knjizi *In the Middle*, opsežnom priručniku s više od 600 stranica, Nancie Atwell opisuje kako je došla do djelotvornih metoda podučavanja čitanja i pisanja te daje detaljne upute za rad s učenicima, primjere svojih mini-lekcija, razgovora s učenicima te učeničkih radova. Priručnik je prepun savjeta za provođenje radionica čitanja i pisanja koje će učenicima zaista dati priliku za autentično izražavanje, za uživanje u čitanju, za učenje i opismenjavanje bez premca! Atwell se služi isključivo radioničkim načinom podučavanja. Uloga učitelja koji vodi radionice je da demonstrira što je moguće, podučava što je korisno, osigura uvjete koji pozivaju učenike na angažman i podupire ozbiljan rad, pisanje i čitanje. „Učitelj mora omogućiti svakom učeniku da čita s razumijevanjem i užitkom i da teži napisati što bolji tekst“, kaže Atwell. To je obrazovanje u kojem je zaista dijete u središtu, u kojem se otkrivaju njegove mogućnosti, razvijaju jake strane i postepeno savladavaju izazovi.

U uvodnom dijelu priručnika Nancie nam priča svoju učiteljsku priču. Opisuje svoje prve neuspješne pokušaje da učenike zainteresira za čitanje i pisanje. Na samom početku karijere inspirirao ju je pisac i

istraživač Donald Graves koji smatra da treba pomno promatrati djecu u razredu, pratiti što se događa i kako uče. Ustrajna u tome, s vremenom je pronašla hrabrost da promijeni mišljenje o tome što i kako treba raditi u razredu i poniznost da promijeni svoj način rada kada je shvatila da postoji bolji način koji pomaže učenicima da napreduju u čitanju i pisanju. Prvo što je promijenila u svom radu bilo je uvođenje radionica pisanja. Za pisanje je potrebno vrijeme, razgovori s učiteljem ili vršnjacima tijekom procesa pisanja, raspored rada prilagođen svakom učeniku, mogućnost objavljivanja učeničkih radova i, što je najvažnije, da učenici sami biraju o čemu će pisati. Učenici trebaju preuzeti odgovornost za svoje pisanje, a učitelj im treba pomoći da istražuju, da izraze što je važno za njih, da postavljaju pitanja, rješavaju probleme, pronalaze smisao u svom iskustvu, izraze osjećaje, da pokušaju dirnuti, zabaviti ili uvjeriti čitatelja. Svaki učenik treba imati dovoljno vremena da popravlja tekst, i priliku da može tražiti pomoć. Svoj način rada Atwell naziva „prenošenje“ („handover“). „ Predstavljam se svojim učenicima kao iskusni pisac i čitatelj, netko tko im pokazuje kako se to radi, daje im korisne savjete, tko zna o čemu govori, tko

podupire pametna rješenja i djelotvorno pisanje." S vremenom je shvatila da isti princip rada može primijeniti i na čitanje. Čitanje za razumijevanje i užitak razvija se kroz snagu izbora, dostupnost odličnih knjiga koje su ponuđene na izbor, vrijeme određeno za čitanje, i učitelja koji poznaje književnost i poznaje svoje učenike. Za autentično čitanje i prihvaćanje književnosti treba učenicima ponuditi suvremenu književnost za mlade s trodimenzionalnim likovima dječaka i djevojčica koji nastanjuju zanimljive priče o odrastanju u bilo kojem vremenu, na bilo kojem mjestu ili okolnostima; književnost s istančanim jezikom, inspirativnim razvojem likova, s temama koje su bliske današnjim mladima. Atwell nabraja neke od njih: identitet, savjest, pritisak vršnjaka, socijalne razlike, predrasude, prva ljubav, političke nesuglasice, usamljenost, prijateljstvo, obitelj, promjena. Treba napuniti učionice neodoljivim knjigama, jer svatko voli dobru priču! Nancie Atwell tvrdi da je učenički izbor sinonim za učenički angažman, i u čitanju i u pisanju. Osim što za vrijeme nastave učenici imaju određeno vrijeme za čitanje, Nancie ih pritom obilazi, bilježi što čitaju, na kojoj su stranici, i razgovara (šapćući) sa svakim učenikom. Potiče ih da

govore o knjizi koju čitaju, o glavnom liku, o sukobima do kojih dolazi u priči. Pita ih što primjećuju o autorovom stilu pisanja i jesu li zadovoljni knjigom koju čitaju. Svakodnevno imaju priliku u razredu govoriti o knjigama koje su pročitali kako bi ih preporučili jedni drugima. Smjernice učenicima za pripremu predstavljanja knjige su da kažu nešto poput: „ovo je još jedna odlična priča; evo o kome i o čemu je; evo zbog čega mislim da ćete ju i vi zavoljeti kao i ja." Kroz radionice se razvija čitalačka vještina, ustrajnost, vokabular, sigurnost i razumijevanje pročitanog. Čitanjem se postepeno izoštrava ukus i sklonosti učenika, njihove kritičke sposobnosti, znanje o žanrovima i autorima, kao i poznavanje različitih kultura. Da bi učenici postali pravi čitatelji književnosti potreban im je pristup knjigama kao i svijest o dobrim pričama, slobodan izbor knjiga, razgovori o knjigama i vježbanje. „Naši učenici", kaže Nancie, „žele isti smisao, zadovoljstvo i značenje koje i odrasli čitatelji traže u knjigama." Odgovornost učitelja koji vodi radionicu čitanja je da poznaje književnost za mlade, da poznaje mlade čitatelje općenito i svakog svog učenika čitatelja ponaosob. „Prenošenje" u ovom slučaju za učitelja znači s puno entuzijazma

govoriti o knjigama, staviti učeniku u ruke pravu knjigu u pravo vrijeme, opisati svoje kriterije kako se bira ili odustaje od knjige, održavati stranice s popisima za buduće čitanje, voditi evidenciju o pročitanim naslovima i autorima. Posebnost ovog pristupa je i da svaki radni dan započinju poezijom, takozvanim „raspakiravanjem pjesme“. To je dragocjeno iskustvo zajedničkog literarnog doživljaja koji Atwell koristi da bi redovito, u kratkom vremenu, predstavila učenicima kriterije i pojmove za razgovor o književnosti. Osim toga, Nancie pokazuje učenicima primjere pronicljive literarne kritike, zadaje im zadatke da pišu o doživljaju knjige, uči ih kako i gdje da pronađu dobre knjige.

U ovom dragocjenom priručniku detaljno je opisano kako su radionice organizirane, koliko traju pojedine aktivnosti, kako izgleda prostor učionice te, naravno, sadržaj radionica. U CLT-u učenici imaju svaki dan u rasporedu radionicu čitanja i pisanja. Ovako je strukturirana 85 minutna radionica: čitanje i analiza pjesme (10-15 min); mini-lekcija o čitanju ili pisanju (5-20 min); provjera statusa svakog učenika (što trenutno piše i u kojoj je fazi) (2-3 min); samostalno pisanje (25 -30 min); učiteljica ili

učenici predstavljaju knjigu (10 – 15 min); samostalno čitanje (20 min). Stalna domaća zadaća je čitati najmanje pola sata svaki dan (najmanje 20 stranica dnevno). U knjizi možemo naći čak i savjete za razgovor s roditeljima ako neko dijete ne izvršava svoju domaću zadaću redovito. Oko zadaće nema kompromisa. „Nije dovoljno da se nadam da će dijete čitati kod kuće svaku večer. Poduzimam sve što mogu da budem sigurna da će to raditi“, kaže Nancie. Za situaciju u školama kad je obavezno da cijeli razred čita istovremeno jedno djelo, Atwell predlaže sljedeće: podijelite primjerak knjige svakom učeniku, napravite uvod; dajte dva tjedna za samostalno čitanje; nekim oblikom kviza provjerite jesu li svi pročitali; diskutirajte o knjizi kao cjelovitom djelu nekoliko dana. Tijek i sadržaj radionica razrađen je do najsitnijih detalja. Za radionice čitanja koje će omogućiti uživiljeno čitanje postoje preduvjeti koji se ne smiju zaobići. Potrebno je mnogo predstavljanja knjiga; mini-lekcije o literarnim temama, na primjer o preporučenim autorima, elementima fikcije, kako razumjeti pjesmu, što rade uspješni čitatelji, kada odustati od knjige, o književnim nagradama. Neophodna je velika, raznolika i dobro

opskrbljena razredna knjižnica, kao i dnevno, tiho, razredno vrijeme za čitanje, slobodan izbor knjiga, žanrova, autora, polica s preporučenim knjigama, udobnost za vrijeme čitanja, dopisivanje o pročitanoj s učiteljem i s vršnjacima, razgovor s učiteljem, liste naslova za buduće čitanje, domaća zadaća za polusatno čitanje sedam dana u tjednu. „Djeca uče čitati čitanjem. Prema tome, jedini način da se potpomogne to učenje jest da im se omogući da im čitanje bude lagano” (Frank Smith, 1988.) Da bi djeci čitanje bilo lagano i privlačno treba im puno knjiga, zanimljivi razgovori o knjigama i vrijeme da biraju i čitaju. Veliku važnost Atwell pridaje predstavljanju knjiga (book-talks). Ono služi da pobudi entuzijazam, ushićenje, zainteresira učenike za knjigu. Treba biti opušteno i po tonu i po sadržaju. Treba reći kako smo se osjećali dok smo čitali knjigu, opisati glavne likove i sukobe, skicirati fabulu bez odavanja previše detalja, opisati stil pisanja i odrediti kojem žanru knjiga pripada, opisati svoj susret s knjigom, kako smo reagirali na nju i završiti pitanjima na koje knjiga daje odgovore. U razredima u CTL-u učenici poslušaju oko 250 preporuka knjiga godišnje. Učiteljica vodi evidenciju čitanja za svakog učenika. Učenici mogu

odustati od čitanja neke knjige ako im se ona ne sviđa. Nancie smatra da učenici trebaju razumjeti i vjerovati da će u knjizi pronaći užitak, trebaju vježbati čitanje i razvijati se kao čitatelji. Logika podučavanja Nancie Atwel počiva na znanju i principima radioničkog načina rada. Učitelji koji tako rade pažljivo biraju i pružaju informacije. „Promatramo učenje i sudjelujemo i sami kao učenici. Svakodnevno se trudimo otkriti po kojoj logici učenici zaista uče i podupiremo ju.”, kaže Atwell. Čitanje će biti zanemareno samo ako škole to dozvole, ako učitelji ne očekuju od djece i ne podupiru redovito i obimno čitanje. Jedini način koji je ikada stvorio cjeloživotnog čitatelja književnosti jest često, obimno iskustvo s knjigama koje bismo u kombinaciji s mogućnosti da razgovaramo i pišemo o autorovim izborima, jeziku koji koristi, učinku koji postiže, i temama koje razvija. Naučimo učenike kako identificirati kriterije za izbor knjige za čitanje, razumijevanje poezije, primjećivanje i komentiranje karakteristika književnih djela. Pomognimo im da otkriju što vole i zašto, da primijete figurativni jezik i simbolizam, razliku između čitanja za užitak i čitanja za učenje. Ponudimo im zanimljive, smislene i dobro napisane knjige, poručuje

Atwell. Čitanje s razumijevanjem je moguće kad učenici čitaju priče koje ih zanimaju, kad je težina teksta primjerena njihovoj čitateljskoj sposobnosti. Fokus radionica čitanja je pomoći učenicima da razviju naviku samostalnog, hotimičnog, kritičkog čitanja priča i poezije. Što se tiče suvremene tehnologije, učionica je opremljena s dovoljno računala da ih svi učenici mogu koristiti za pisanje i uređivanje tekstova. A što se tiče čitanja, neki su učenici eksperimentirali s e-čitačima, ali su se svi ipak radije vratili klasičnim tiskanim knjigama. Nedostajao im je osjećaj držanja knjige u ruci i smatrali su da s tiskanom knjigom imaju bolji uvid koliko su već pročitati, a koliko im je još ostaje. Osim toga, lakše se vratiti i ponovo pročitati omiljene odlomke u tiskanoj knjizi. „U kaosu adolescencije mi stvaramo prostor za djecu da uspore, da se usredotoče na svoje namjere, da vježbaju pisanje, zavole knjige, razvijaju čitateljske navike, da primijete i razumiju karakteristike književnosti, odrastaju zdravi i cjeloviti” kaže Atwell. Osim toga, književnost nije neutralna. Priče, pjesme i drame su „srce humanosti”, a vrijednosti kojima nas uče su suosjećanje, strast, tolerancija, hrabrost, pravda, otvorenost

uma, snaga individualnog glasa. Iako logičan i izuzetno uspješan, način podučavanja pismenosti koji je osmislila Atwell nije lako uvesti u rigidni školski sustav. Prvenstveno, on zahtjeva veliko povjerenje u djecu i u učitelje, što, nažalost, često izostaje. Osim toga, za radionice čitanja i pisanja nisu potrebni udžbenici, one nikome ne donose dobit, pa nema mnogo onih koji bi lobirali za njih. Ipak, mnogo je učitelja kojima je na srcu prenijeti ljubav za čitanje s razumijevanjem i užitkom za dobrobit svojih učenika, koji shvaćaju genijalnost ostavštine Nancie Atwell i nastoje što više primijeniti njene metode u svom radu.

Kad pak razmišljamo o tome što možemo naučiti od Nancie Atwell u hrvatskom kontekstu, gdje pedeset posto odraslog stanovništva ne pročita niti jednu knjigu godišnje, gdje nije rijetkost da je školsko dijete jedini član obitelji koji uopće nešto čita, gdje pokušaji da se promijene popisi obaveznih djela za čitanje u školama redovito nailaze na žestoke otpore, gdje školske knjižnice ni u Godini čitanja nisu dobile dovoljno sredstava da bi obnovile svoj knjižni fond u obimu propisanom Standardom za školske knjižnice, sa zebljom se pitamo: „što će biti dalje?”.

Literatura:

Atwell, Nancie (2014). In the Middle: A Lifetime of Learning about Writing, reading, and Adolescents. 3rd ed. Heineman.

Nancie Atwell. Global Teacher Prize. <https://www.globalteacherprize.org/person?id=2770>
(pristupljeno 27. 12. 2021.)

World's Greatest Teacher.

<https://downeast.com/arts-culture/worlds-greatest-teacher-nancie-atwell/>
(pristupljeno 27. 12. 2021.)